

Nr 12.

Ankom till Riksdagens kansli den 28 februari 1913 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om utarbetande och
framläggande av förslag till ändrade bestämmelser om
internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.*

Närvarande: Herrar Widén, Lindhagen, Söderbergh, Stärner, Gezelius, Alexander-
son, greve Lagerbjelke, greve Spens, Dahl, Valerius Olsson*, Pettersson i Söder-
tälje, Lindqvist i Stockholm*, Olsson i See, Svensson i Saläng, Igel* och
Holmdahl.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Lagutskottet har till förberedande behandling förehaft en inom Första kammaren väckt motion, nr 73, däri herr *Ernst Klefbeck* hemställt »att Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.»

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört följande:

Motionen.

»Gällande lag angående vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap förorsakar enligt upprepade erfarenheter vid tillämpandet en hel del onödiga svårigheter. Dessa kunna stundom vara av en sådan art, att de av allmänheten, som blir lidande därav, ej kunna uppfattas annat än som rena trakasserier.

Utländsk undersåte, som vill träda i äktenskap inför svensk myndighet, skall med intyg av behörig myndighet i den stat han tillhör styrka, att hinder ej finnes mot avslutande av det äktenskap, varom fråga är.

Redan denna bestämmelse, mot vilken man rent teoretiskt sett icke kan göra någon invändning, erbjuder dock vissa svårigheter. I Stockholm

bo t. ex. en mängd ryska judar, som av olika anledningar lämnat sitt hemland och sökt fristad och utkomst här. När dessa med sin anhållan om intyg av ovan angiven art vända sig till här i riket anställd diplomatisk eller konsulär rysk ämbetsman, bliva de nästan undantagslöst avvisade, antagligen emedan de ytterst sällan äro i besittning av fullt giltigt pass. Då återstår för dem intet annat än sätta sig i förbindelse med hemorten. Därifrån erhålla de efter mycken omgång och kostnad ett slags intyg av sådan valör, som framgår av ryska generalkonsulatets vitsord om att intygsgivarens namnteckning är oläslig. Detta intyg är ibland utfärdat av en rabbin, ibland av borgarstyrelsens i något samhälle ålderman, ibland av någon annan. Ryska generalkonsulatet vitsordar stundom endast, att innehållet överensstämmer med det ryska originalet, stundom också att det är utfärdat av behörig myndighet. Och såsom sådan erkännes icke sällan även en rabbin.

Men vad innehåller ett dylikt intyg? Jo, alla möjliga upplysningar om föräldrarnes namn och stånd, personens födelse- och omskärelsedag, omskärelsens utövare, vitsord om okunnighet i läsning och skrivning, personens längd, färg på håret och andra signalement, men av alla de uppgifter, som skulle förekomma, ingenting utom den enda, ehuru mycket väsentliga, »är ogift».

Men vad värde har ett sådant intyg? Intygsgivaren känner ju icke det ringaste till, om personen verkligen är ogift. Denne kan ha vistats borta från hemorten i flera år och i olika länder och har därunder i regeln icke stått i förbindelse med hemorten och allra minst med dess borgarstyrelses ålderman.

Om nu emellertid på grund av detta intyg lysning avkunnas — något som strängt taget icke skulle få ske, då intyget ingalunda var sådant, som vår författning föreskriver — så uppstå sedan nya svårigheter. Kontrahenterna kunna nämligen icke inför borgerlig myndighet få sitt äktenskap avslutat. Magistraten fordrar nämligen icke blott vanlig lysningsattest, utan ock intyg om att lagens föreskrifter av den 8 juli 1904 blivit iakttagna. Och så kan ju ingalunda sägas ha skett. De måste med eller mot sin vilja gå till en rabbin för att vigas. Häröver är ju ingenting att klaga. Men ett sådant förhållande strider ju i någon mån mot lagen om äktenskaps ingående av den 6 november 1908, vilken lag ju ville bereda möjlighet för alla, som så önska, till äktenskapets avslutande inför borgerlig myndighet.

Ännu orimligare blir ovan antydda förfarande, om fråga är om en rysk jude, som vid inflyttningen till Sverige var minderårig. Ganska snart

efter sin hitkomst blir han inskriven i en svensk församling, och i dess böcker finnas sedan alla anteckningar, som röra hans äktenskapliga förhållanden. Pastor i den församlingen har sålunda full kännedom om huruvida han är ledig till äktenskap eller ej. Men när lysning skall uttagas, får pastor ej medgiva, att sådan avkunnas, förrän personen styrkt sin ledighet med intyg från rysk myndighet, vilken i regeln därom ingenting vet. Sådant tangerar ju »utkanterna av det sublimes».

Författningen föreskriver ytterligare, att i hinderslöshetsintyget skall angivas, huruvida mellan kontrahenterna finnes skyldskap eller svägerlag. Först på allra sista tiden har man lyckats erhålla sådant intyg från somliga utländska myndigheter, men aldrig — såvitt jag vet — från rysk. Uppgiften anses förmodligen fullständigt onödig. Och skall äktenskap ingås mellan svensk och utlänning, så är ju skyldskap av så intim natur, att den utgör hinder för äktenskap, så gott som otänkbar. Men bestämmelsen står där, vållar trassel och obehag och ställer utfärdaren av lysningen i det läget, att antingen skall han negligera gällande författning och bära alla därav följande konsekvenser eller också under stort personligt obehag nödgas hålla på en orimlig och för kontrahenterna fullkomligt obegriplig bestämmelse.

Nästan samma sak kan sägas om det följande stadgandet om att intyget skall innehålla upplysning, huruvida den främmande statens lag innehåller föreskrifter om lysning för den, som vill ingå äktenskap utom sitt hemland.

Onödiga trakasserier vållas också, ehuru i mindre grad, av stadgandena angående intyg för svensk undersåte, som vill träda i äktenskap inför utländsk myndighet. Han skall då av vederbörande pastor begära s. k. äktenskaps-certifikat enligt fastställt formulär. Men innan detta får utfärdas, skall pastor på sökandens bekostnad låta annonsera i allmänna tidningarna. Och detta även då hinder icke yppas mot äktenskapet. Och sedan får sökanden vänta till femtonde dagen.

Den som begär certifikat kan lika litet som prästen eller någon annan människa begripa vad detta skall tjäna till. Prästen har alla anteckningar angående sökandens ledighet till äktenskap och har till yttermera visso undersökt förhållandena. Han har rätt och väl antagligen plikt att omedelbart utfärda hinderslöshetsbetyg för sökanden för lysningsuttagande i vilken församling som helst i riket. Man kan då icke undgå att fråga sig: om nu personen över huvud taget är ledig till äktenskap i detta ords vanliga betydelse, hur kan det då komma sig, att denna hans ledighet är omedelbart viss, då det gäller svenskar, men så mycket tvivel

underkastad i förhållande till utlänningar, att man i allmänna tidningarne måste annonsera efter jäv mot honom?

Det förefaller mig, att denna bestämmelse om annonsering åtminstone vad beträffar fullt klara fall måtte fullständigt och utan någon som helst skada kunna utgå.

Vad beträffar utlänning, som vill ingå äktenskap inför svensk myndighet, synes det mig, att stadgandet om, att intyget skall innehålla uppgift angående skyldskap och svågerlag, också bör kunna utgå. Likaså vad som stadgas om uppgift om eventuell lysning i det främmande landet. I en särskild anmärkning till författningen kunde helt enkelt meddelas vilka stater det är, som bibehållit kravet på lysning för den, som utom hemlandet vill gifta sig; därtill kunde då knytas ett stadgande om, att för dessa staters undersåtar fordrades intyg om lysnings avkunnande, innan de här kunde få lysning till äktenskap utfärdad.

Vidare kunde rättighet till utfärdande av hinderlöshetsbetyg för i Sverige bosatt utländsk undersåte även medgivas föreståndaren för den församling, till vilken sökanden hör. T. ex. katolske pastorn för i hans församling antecknade katoliker, judiske rabbinen för till hans församling hörande judar o. s. v. Därigenom vunnos också den stora fördelen, att man erhöles ett ledighetsbetyg, som vore grundat på kännedom om personen och hans förhållanden och sålunda av verkligt värde.»

*Utskottets
yttrande.*

Till belysning av det spørsmål, som genom förevarande motion dragits under Riksdagens prövning, torde i korthet böra erinras om tillkomsten och det huvudsakliga innehållet av de bestämmelser, som i vårt land för närvarande gälla i fråga om utländsk undersåtes rätt att inför svensk myndighet ingå äktenskap. Dessa bestämmelser innefattas i lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap den 8 juli 1904 samt vissa i anslutning till samma lag av Kungl. Maj:t i administrativ väg utfärdade föreskrifter.

Nämnda lag har tillkommit såsom ett led i den efter hand allt mer utvecklade mellanfolkliga lagstiftningen i syfte att i möjligaste mån reglera förhållanden, som äro en följd av den tilltagande samfärdseln mellan länder med olika rättssystem. Sedan åtskilliga ämnen inom äktenskapsrätten dryftats å konferenser mellan delegerade för flertalet europeiska stater i Haag under åren 1893, 1894 och 1900, framlades sistnämnda år utkast till grunder för gemensam lagstiftning i vissa av de till behandling upptagna ämnena. På grundvalen härav avslöts sedermera den 12 juni 1902 mellan Sverige, Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna,

Portugal, Rumänien, Schweiz, Spanien, Tyskland och Österrike-Ungern en konvention »för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap».

Då frågan om lagstiftning i Sverige på grundval av konventionen sedermera upptogs av Kungl. Maj:t, framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet, att lagbestämmelser i förevarande hänseende, vilka dittills så gott som fullständigt saknats i svensk rätt, icke borde inskränkas till vad av konventionens biträdande nödvändigt betingades. Genom en sådan inskränkning skulle nämligen de missförhållanden, som saknaden av lagbud låtit framträda, i alltför ringa mån avhjälpas, enär åtskilliga stater, med vilka Sverige stode i livlig samfärdsel, icke anslutit sig till konventionen. Åt de lagbestämmelser, som kunde komma att införas, borde därför givas den avfattning, att beträffande de rättsinstitut, varom fråga vore, kunde vinnas lösning av konflikterna gentemot lagstiftningarna i alla stater, oavsett om de hörde till konventionsstaterna eller icke.

Enligt den sedermera antagna lagen gäller i fråga om utländsk undersåtes rätt att inför svensk myndighet träda i äktenskap, att hans rätt att ingå äktenskapet skall bedömas efter lagen i hans hemland eller, därest denna lag medgiver tillämpning av lagen å annan ort, sistnämnda lag. Därjämte stadgas förbud för utländsk undersåte, som är gift, att inför svensk myndighet ingå nytt giftermål samt mot äktenskap mellan kontrahenter, som till varandra stå i sådant skyldskaps- eller svägerlagsförhållande, som enligt svensk lag utgör äktenskapshinder. Med dessa undantag skall alltså lagen i vederbörandes hemland eller den lag, till vilken denna hänvisar, äga tillämpning. De äktenskapshinder i övrigt, vilka äro i svensk lag stadgade, berättiga således icke myndigheterna att vägra giftermål mellan främmande undersåtar, som enligt sin egen lag äro oförhindrade till äktenskapets ingående. — Enligt 4 § i lagen skall vidare, för det fall att främmande stats lag föreskriver lysning, sådan stats undersåte icke tillåtas ingå äktenskap inför svensk myndighet, innan han styrkt, att lysning ägt rum eller att befrielse därifrån vunnits. Av departementschefens yttrande vid lagförslagets behandling i statsrådet framgår, att nämnda bestämmelse ansetts påkallad »av god ordning och omsorg om egna undersåtar», då enligt konventionen vissa främmande stater förbehållits rätt att såsom påföljd av försummad lysning tillämpa bestämmelse om äktenskapets ogiltighet. Det har därför ålagts vigselmyndigheten att kräva upplysning om främmande lags ståndpunkt i detta hänseende samt att, ifall lysning erfordras, kräva bevis om dess fullgörande eller om dispens från densamma. — Enligt 5 § skall äktenskap, som enligt främmande stats lag ingåtts inför sådant lands här anställda diplomatiska eller konsulära ämbetsmän, vilka äga

vigselbehörighet, anses vara i behörig form avslutat. För tillämpning av detta stadgande erfordras dock, att ingendera kontrahenten är svensk undersåte. — I 6—9 §§ upptagas slutligen bestämmelser angående giltighet av giftermål, som ägt rum å utrikes ort.

Jämlikt bestämmelse i 3 § i lagen har Kungl. Maj:t genom en den 8 juli 1904 utfärdad förordning meddelat närmare föreskrifter om sättet för styrkande av utländsk undersåtes hinderslöshet, då han skall inför svensk myndighet ingå äktenskap. Genom denna förordning har stadgats, att sådan utländsk undersåte skall med intyg av behörig myndighet i den stat, han tillhör, styrka att enligt lagen i sagda stat hinder ej finnes emot avslutande av det äktenskap, varom är fråga. Intyget skall särskilt angiva, huruvida mellan kontrahenterna veterligen finnes skyldskap eller svågerlag samt, om sådan förvantskap är kunnig, beskaffenheten av densamma. Intyget skall vidare innehålla upplysning, huruvida den främmande statens lag innehåller föreskrifter om lysning samt huruvida i sådant fall lysning ägt rum. Intyget skall tillika vara åtföljt av ett av viss ämbetsman meddelat bevis, att intyget är utfärdat av behörig myndighet.

Genom en samma dag utfärdad förordning har Kungl. Maj:t jämväl meddelat föreskrifter om huru svensk undersåte, som vill träda i äktenskap inför utländsk myndighet, må erhålla äktenskapscertifikat, d. v. s. intyg, att han enligt svensk lag är berättigad ingå det ifrågavarande äktenskapet. Därvid gäller, att svensk undersåte, som har hemvist inom riket, har att begära äktenskapscertifikat hos vederbörande prästerskap, som, därest hinder mot äktenskapet ej yppas, har att i allmänna tidningarna och, där så kan ske, tidning i orten, införa kungörelse, upptagande kontrahenternas namn, ålder, födelseort, yrke och hemvist ävensom anvisning om anmälan av äktenskapsjäv inom femton dagar från kungörelsens införande i allmänna tidningarna. Svensk undersåte, som har hemvist i utlandet, har för enahanda ändamål att hänvända sig till svensk beskickning och konsulat, varest kungörelse av ovan nämnt innehåll skall anslås, varjämte kungörelsen, där så kan ske, skall införas i tidning i orten. Äktenskapscertifikat skall utfärdas i enlighet med ett förordningen bifogat formulär. — Genom en senare tillkommen bestämmelse kunna utomlands bosatta svenskar jämväl erhålla äktenskapscertifikat genom kabinettssekreteraren i utrikesdepartementet.

Såsom av ovan lämnade redogörelse framgår, är tillämpligheten av de stadganden, som reglera ifrågavarande rättsområde, i åtskilliga avseenden

beroende av iakttagandet av formföreskrifter och bestämmelser i syfte att förhindra ingående av äktenskap, då förutsättningarna för dylikt äktenskaps giltighet icke föreligga. I främsta rummet komma härvid i betraktande de föreskrifter, som meddelats i fråga om utländsk undersåtes skyldighet att styrkainderslöshet till äktenskap, som han önskar avsluta inför svensk myndighet. Det ligger i sakens natur, att ett fullgörande av sådana föreskrifter i många fall måste erbjuda stora svårigheter, då ett nöjaktigt förebringande av den bevisning, som med dessa bestämmelser åsyftas, i ett främmande land ofta kan vara vanskligt. Särskilt framträda dessa svårigheter i fråga om sådana i vårt land i ganska avsevärt antal levande utländska undersåtar, vilka på grund av svag ekonomisk ställning, obekantskap med gällande rättsliga föreskrifter eller ogynnsamma förhållanden i hemlandet hava svårt att erhålla nödig medverkan av myndigheterna i hemstaten. Såsom motionären framhållit och utskottet jämväl i övrigt inhämtat, hava också de jämförelsevis stränga fordringar, som lagstiftningen ställer på bevisningen ominderslöshet till äktenskap, i flera fall medfört, att vigsel icke kunnat avslutas mellan här i riket vistande utländska undersåtar eller mellan sådan undersåte och svensk medborgare. Det synes sålunda utskottet vara på tillfyllestgörande sätt utrett, att ifrågarvarande stadganden i deras nuvarande avfattning icke kunna anses fullt motsvara det ändamål, som denna lagstiftning avser att främja. Vid sådant förhållande och då en ordning, som är ägnad att mera verksamt befordra möjligheten för dylika utländska undersåtar att, då de så önska, här träda i äktenskap, uppenbarligen såväl ur humanitär och social som från den allmänna moralens synpunkt är i hög grad önskvärd, har utskottet ansett en utredning högeligen önskvärd, huruvida icke lättnader borde kunna medgivas i fråga om sättet att för dem styrkainderslöshet vid ingående av äktenskap här i riket.

Då utskottet sålunda ansett en förändring av den nuvarande lagstiftningen behöfelig, har det för utskottet stått fullt klart, att denna frågas ordnande är förenat med särskilda vanskligheter på grund av dess sammanhang med den av Sverige biträdda internationella konventionen. Härvid torde emellertid böra bemärkas, att just i förevarande hänseende konventionen åt de särskilda staterna inrymt en viss frihet. I konventionens fjärde artikel heter det nämligen:

»Utländska undersåtar böra, då de vilja gifta sig, styrka, att de enligt den i artikel 1 angivna lag äro oförhindrade att äktenskapet ingå.

Sådan bevisning kan förebringas vare sig genom intyg av diplomatiska

eller konsulära ämbetsmän, som därtill bemyndigats av den stat, de blivande makarne tillhöra, eller genom varje annat slag av bevismedel, för såvitt internationella konventioner eller myndigheterna i det land, där giftermålet sker, anse bevisningen tillfyllestgörande.»

I fråga om innehållet av en förändrad lagstiftning i nu förevarande ämne och de särskilda förslag i sådant avseende, som av motionären framställts, anser sig utskottet i frågans närvarande läge icke böra närmare uttala sig. De erfarenheter, som vunnits under den tid, nuvarande bestämmelser ägt giltighet, torde kunna lämna ledning vid utarbetande av en efter förhållandena bättre avvägd lagstiftning. Dock vill utskottet erinra, att i vissa främmande länder såsom yttersta medel för styrkande av hinderlöshet medgivits användande av ed. Det synes därför böra övervägas, huruvida även i vårt land bevisning i angivna hänseende skulle kunna förebringas på nämnda sätt eller genom annan i bindande form avgiven förklaring.

Beträffande den del av motionärens framställning, som avser villkoren för svenska undersåtar, som vilja träda i äktenskap inför utländsk myndighet, att erhålla äktenskapscertifikat, har utskottet likaledes funnit det böra tagas i övervägande, huruvida icke åtskilliga av de nuvarande bestämmelserna äro onödigt betungande och om en förenkling av dem kunde genomföras. Särskilt synes det kunna ifrågasättas, om den föreskrivna annonseringen kan anses påkallad av verkligt behov eller om densamma, åtminstone under vissa omständigheter, skulle kunna eftergivias.

Utskottet, som inhämtat, att lagberedningen för närvarande är sysselsatt med en revision av den nu ifrågakomna lagstiftningen och att åtminstone en del av de i motionen framlagda önskemålen därvid sannolikt varda upptagna till prövning, anser det oaktat angeläget, att här berörda förhållanden nu av Riksdagen läggas under Kungl. Maj:ts bedömande. De överklagade missförhållandena äro nämligen i viss mån sådana, att deras avhjälpande synes trängande. Och då 1904 års lag medgivit Kungl. Maj:t frihet att, på sätt även skett, i vissa avseenden utfärda närmare bestämmelser, torde möjlighet förefinnas att på denna väg få åtminstone en del av olägenheterna snarligen avhjälpas. I den mån åter, som här ifrågakomna bestämmelser må vara avsedda att ingå i den blivande allmänna lagstiftningen i ämnet, torde desamma tilläventyrs kunna i allt fall göras till föremål för särskild behandling utan sammanhang med lagberedningens förslag i övrigt.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t till undanröjande av anmärkta missförhållanden låta omarbета nu gällande lagstiftning om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, i vad densamma avser utländsk undersåtes rätt att inför svensk myndighet ingå äktenskap samt intyg om svensk undersåtes hinderslöshet att träda i äktenskap inför utländsk myndighet, samt, i den mån Riksdagens medverkan erfordras, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Stockholm den 28 februari 1913.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservation

av herrar *Gezelius* och greve *Spens*.
